

Tekst: Klaas Kiewiet

Beleidsmedewerker Groen, gemeente Slochteren

Zeg Slochteren en haast iedereen denkt aan aardgas, toch is er meer te beleven. Gemeente Slochteren bestaat uit 14 dorpen, waaronder drie grotere kernen. Afgelopen jaren zijn er interessante dorpsrandprojecten tot stand gekomen waarbij ecologisch beheer, betrokken bewoners en een actieve gemeente tot groene pareltjes hebben geleid.

De Slochter dorpsrandparken:

Voor bewoners, door bewoners

Het landschap van Slochteren kenmerkt zich door een cultuur- en een natuuras. De cultuuras, een zandrug, is met een grote boog gesitueerd rond een ontgonnen veengebied. Deze as bestaat uit een 20 km lang bewoningslint, de Hoofdweg. Het vormt één van de meest bijzondere wegen van de provincie Groningen. Aan weerszijden van de weg staan voornamelijk zomereiken met hun kruinen als een tunnel in elkaar verstrengeld. De Franse hoogleraar landschapsarchitectuur

F. Christophe Girot noemde dit tunnelbos een groen halssnoer, zeer waardevol en karakteristiek voor de streek. In het lage midden van Slochteren is het 1800 ha grote natuurgebied Midden-Groningen landschapsbepalend. Ondertussen kruipt de stad Groningen naar de westgrens van de gemeente. Grotendeels op grondgebied van Slochteren is hier begonnen met de jongste uitbreidingswijk Meerstad, met veel water, natuur en openbaar groen.

Ecologisch groenbeheer en 'dorpsrandparken'

Het dorpsgroen wordt op verschillende manieren ingericht en beheerd. In de kernen wordt overwegend traditioneel en intensief beheerd. In dorpsranden is het beheer overwegend extensief en ook ecologisch.

Met vallen en opstaan heeft ecologisch groenbeheer een plaats gekregen in het Slochter groenbeleid. Onbekendheid van burgers, bestuurders en uitvoerders was hier mede debet aan. Echter, vanaf 2004

Vrijwilligers schonen een heideveldje, Zwaneveldsgat Kolham.
(Foto: Annet de Jong)

Educatief project voor scholieren. Links is de oeverwaluwand zichtbaar, Noorderwold, Siddeburen. (Foto: Klaas Kiewiet)

Linkerpagina: 'Steltenbrug' op speelplaats 'Lutje Borg', Harkstede. (Foto: Klaas Kiewiet)

Links: Soayschappen in actie, Noorderwold, Siddeburen. (Foto: Jurjen Veerman)

is ecologisch groen in Slochteren een belangrijke peiler onder dit groenbeleid.

In de naam 'dorpsrandparken' is hun ligging al aangeduid: op de overgang van woonplek naar buitengebied. Ze hebben meerdere functies: uitloopgebied voor dorpsbewoners, ontmoetingsplaats, natuurspeelplaats, natuurwaarden. Een belangrijk doel is om bewoners/kinderen in te contact brengen met natuur door de natuur dichterbij huis te brengen. Ook wordt in veel buurten het regenwater afgekoppeld van het riool. De dorpsranden vangen dit hemelwater op.

Inmiddels, zijn we nog geen tien jaar bezig en heeft Slochteren, naast vele kleine ecologische projecten inmiddels vier kenmerkende dorpsrandparken en een grote natuurspeelplaats.

Elke plek heeft, door omvang, ligging, grondsoort, beheer en functie, z'n eigen karakter. Naast waardering van bewoners is er ook vanuit de regio toenemende belangstelling voor de 'Slochter' aanpak.

Fietscrossbaantje en oeverzwaluwenmuur Dorpsrandpark Noorderwold Siddeburen

In de noordrand van Siddeburen is in 2008/2009 een tweede park gerealiseerd. Een monotoon 8 ha groot ruilverkavelingsbos uit de jaren '70 van de vorige eeuw is drastisch omgevormd. In dit park ligt het accent op ecologie, terwijl ook speelnatuur en zelfs een traditioneel fietscrossbaantje en een trapveldje aanwezig zijn. Het leuke van dit park is dat al die functies een plaatsje kregen. Bij de ecologische waarde moet je denken aan begrazing, natuurtechnisch bosbeheer, nestkasten voor vogels en vleermuizen en een vleermuiskelder/oeverzwaluwenwand.

Jaarrond grazen er Soayschappen, in de zomermaanden bijgestaan door Schotse Hooglanders. Vooral die laatsten werden niet bepaald met groot enthousiasme ontvangen. Gaat speelnatuur wel samen met deze woest ogende, gehoorde beesten? Inmiddels is gebleken dat het heel goed gaat. Naast hun werk als natuurlijke maaiers en snoeiers,

zijn de Hooglanders ook recreatief waardevol.

In het bos is natuurtechnisch bosbeheer uitgevoerd. Staand en liggend dood hout, open plekken, gelierde, gelipte en geringde bomen en aanplant van bes- en nootdragend struikgewas zorgen voor veel afwisseling.

Samen met vrijwilligers uit het dorp zijn er tientallen nestkasten en vleermuiskasten opgehangen. Beheer en monitoring regelen enthousiaste bewoners. De natuur is nog meer geholpen door oeverzwaluwen en vleermuizen een eigen 'woonruimte' aan te bieden. Samen met de vleermuizenwerkgroep, de oeverzwaluwenwerkgroep van Avifauna Groningen en ecooloog/bioloog Jan Doevendans is een combinatie van een vleermuiskelder en oeverzwaluwenwand aangelegd. De kelder is ook geschikt voor overwinterende insecten en amfibieën. Voor oeverzwaluwen en vleermuizen is het nog te vroeg, maar overwinterende amfibieën zijn er al volop. Met steun uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling en de provincie Groningen kon dit project gerealiseerd worden. Al met al maakt dit het Noorderwold tot een bijzonder groenproject in de regio.

Mondjesmaat beheer door Soayschappen Dorpsrandpark Slochteren

In 2007/2008 is in de noordoostelijke dorpsrand van het dorp Slochteren een 6 ha groot park aangelegd. Er bleek politiek brede steun voor de plannen, mede dankzij het enthousiasme van de verantwoordelijke wethouder.

Het was voor de meeste bewoners een eerste kennismaking met ecologie. Uitgebreide voorlichting heeft ertoe geleid dat aversie bij de eerste ideeën omsloeg in grote waardering ervan na de aanleg. Het park is vooral uitloopgebied voor wijkbewoners.

Voor een deel is de voedselrijke bovenlaag afgegraven. Hiervan is, met grond afkomstig uit gegraven poelen en natuurvriendelijke oevers, een hoge bult gemaakt. Hierop staat een 6 m hoge toren, bovenop heb je een geweldig uitzicht over het park. De 'robuuste' klimtoren, eveneens een spannend speelobject voor kinderen, is gefinancierd door het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling en de provincie Groningen.

Een deel van het park wordt letterlijk 'mondjesmaat' beheerd door Soayschappen. In het niet begraasde deel zijn flink wat verschillende gradiënten aangelegd. Zo is er mer-

gel aangebracht en zijn kalkminnende planten ingezaaid. Veldsalie, wondklaver en trilgras zijn prachtige blikvangers. Aan het Bovenpad groeien op de overgang van nat naar droog ondermeer ratelaar en rietorchis. In het voorjaar is het park rijk aan stinzenplanten. Natuurlijk is het park makkelijk vanuit de woonwijken te bereiken. Hiervoor zijn in het dorp wegwijzers geplaatst. Het park, met een voorbeeldfunctie voor ecologisch groen, heeft geleid tot groot draagvlak en waardering bij bewoners en politiek.

Links boven: Uitzicht met Soay's vanaf de uitkijktoren.

Rechtsboven: Sneeuwpret op vrijwel dezelfde plek.

(Foto's: Harry Diekema)

Wondklaver groeit in de delen van het park waar kalk (mergel) is ingebracht. (Foto: Klaas Kiewiet)

Soayschappen

Soayschappen komen oorspronkelijk van het eiland Soay, onderdeel van de eilandengroep St. Kilda, in het uiterste Noord Westen van Schotland. Het zijn taaie, kleine schapen die weinig onderhoud nodig hebben. Ze hoeven niet te worden geschoren (de wol valt

vanzelf af), gedijen op een zeer schraal dieet, lammeren zonder hulp en, wat erg belangrijk is in publieksterreinen, ze zijn zeer afstandelijk. Zeker in deze parken, waar ook honden, mits onder appel, onaangeliend mogen lopen, is dit noodzakelijk.

Van waterlast naar Waterlust
Natuurspeelplaats 'Lutje Borg', Harkstede
 Natuurspeelplaats 'Lutje Borg' is ligt middenin het dorp Harkstede, naast twee basisscholen. Tijdens een kindergemeenteraad in Slochteren in 2007 hebben basisschoolleerlingen een voorstel ingediend voor een natuurspeelplek bij hun school. Vervolgens heeft een werkgroep met vertegenwoordigers uit Vereniging Dorpsbelangen Harkstede, beide basisscholen, Landschapsbeheer Groningen en de gemeente zich sterk gemaakt om de speelplek te realiseren. Alle ideeën die de kinderen bedachten, zijn in de werkgroep uitgewerkt, en door Heilien Tonckens, Landschapsbeheer Groningen, samengevat in een basisplan. Ook de wateroverlast op het terrein is met de nieuwe inrichting aangepakt. Het park is in 2009 gerealiseerd. Alle speelelementen zijn ter plaatse bedacht en op low budget basis gemaakt van materialen die dorps-

Door basisschoolleerlingen beschilderde totempaal
 (Foto: Klaas Kiewiet)

bewoners grotendeels zelf wisten te verzamelen. Onder de titel 'Van waterlast naar Waterlust' bleek 'Lutje Borg' het winnend ontwerp te zijn bij Entente Florale: "Groenste speelplek 2009". Het project kreeg hierdoor landelijke bekendheid.

Net na de aanleg: de kinderen kunnen niet wachten

(Foto: Sibby Stoppels)

Spelen in het groen (Foto: Bernhard Roessen)

Begrazers op een rij v.l.n.r. Soayschappen (Foto: Klaas Kiewiet), Soay lammetjes (Foto: Roosmarijn Tamminga), Schotse Hooglander (Foto: Jurjen Veerman) Exmoor-veulen (Foto: Klaas Kiewiet).

Aantallen grazers
 Dorpsrandpark Slochteren: 11 volwassen schapen in de winter, ca. 25 in de zomer (incl. lammeren).
 Dorpsrandpark Noordwold Siddeburen: 3 volwassen Schotse Hooglanders (stier + 2 koeien) + 2 kalfjes seizoenbegrazing ('s win-

ters verplaatst) + jaarrond 6 Soayschappen.
 Dorpsrandpark 't Kooilaand Tjuchem: gestart met 20 Soays (incl. lammeren).
 De juiste begrazingsdruk moet nog nader bepaald worden.
 Dorpsrandpark Zwaneveldsgat Kolham: gestart met 1 Exmoor-hengst en 2 merries.

De juiste begrazingsdruk moet nog bepaald worden (naar verwachting jaarrond 6-7 volwassen dieren met eventuele veulens). Iedere soort grazer geeft uiteraard een ander begrazingspatroon. Welke grazers waar en hoeveel hangt af van het terrein en het gewenste toekomstbeeld.

'Modder aan je Broek'

Dorpsrandpark 't Kooilaand', Tjuchem

Dankzij het enthousiasme bij andere parken kon Tjuchem niet achterblijven. Ook hier werden plannen voor een eigen park in nauwe samenwerking tussen dorpsbelangen, de basisschool, Landschapsbeheer Groningen en gemeente Slochteren uitgewerkt. Dorpsbewoners, jong en oud, hebben op een unieke wijze bijgedragen aan de inrichting. In april

2012 is het 5 ha grote park feestelijk in gebruik genomen.

Een ruilverkavelingsbos is omgevormd en heringericht. Open ruimten en waterpartijen maken het bos veel aantrekkelijker. Bij de inrichting is gebruik gemaakt van natuurlijke materialen. Naast de aanleg van een natuurspeelplaats is ook bos en de aangrenzende ijsbaan aantrekkelijker gemaakt als uitloopgebied voor bewoners. Ook

is er ruimte voor natuur. In het park is een vleermuizenkelder gebouwd en een ooievaarsnest geplaatst. Het gebied wordt grotendeels beheerd door Soayschappen, die ook de ijsbaan begrazen.

't Kooilaand is één van zes pilotprojecten van "Modder aan je broek" van Landschapsbeheer Nederland, met als doel natuurlijke en avontuurlijke ravotplekken terug te brengen in de bebouwde omgeving.

Hier zijn de beschreven plekken te vinden:

- Dorpsrandpark Slochteren: Marijke Arensstraat Slochteren
- Dorpsrandpark Noorderwold Siddeburen: Akkereindenweg Siddeburen
- Natuurspeelplaats Lutje Borg Harkstede: Henricus Hasekampsingel Harkstede
- Dorpsrandpark 't Kooilaand Tjuchem: Hoofdweg Tjuchem
- Dorpsrandpark Zwaneveldsplas Kolham: Eikenlaan Kolham

Boven v.l.n.r. 't Kooilaand: speelnatuur in aanleg (Foto: Frits Schothorst); twee manieren om je doel te bereiken. (foto: Klaas Kiewiet)

Onder v.l.n.r. Zwaneveldsgat Kolham: peddelen op de plas (Foto: Ecomotion Kolham); fietsen door het park (foto: Klaas Kiewiet); het Woldjerspoor, een stukje spoor dat is aangelegd ter herinnering aan de vroegere spoorbaan. (foto: Klaas Kiewiet)

Buffer voor natuurgebied

Dorpsrandpark Zwaneveldsgat Kolham

Tegelijkertijd met Tjuchem wilden de inwoners van Kolham ook een speelplek. Aan de noordelijke rand van het dorp werd een prima plek voor speelnatuur gevonden, grenzend aan natuurgebied Midden-Groningen. Een terrein van Staatsbosbeheer werd bij de plannen betrokken, waardoor het kon uitgroeien tot een park van in totaal 16 ha. In het park ligt ook een volkstuintencomplex. Samen met Vereniging Dorpsbelangen Kolham, kinderen van de basisschool en Staatsbosbeheer zijn de plannen verder uitgewerkt. Naast de eerder genoemde functies van de dorpsrandparken is dit park ook een recreatieve buffer voor het aangrenzende natuurgebied.

In het park graast een kleine kudde Exmoor-pony's. Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Slochteren, een samenwerkingsverband van boeren die met natuurlijke grazers ook het aangrenzende natuurgebied beheren, zorgt ook voor deze grazers.

Elk seizoen een unieke activiteit samen met andere Oase-lezers

19 en 20 oktober a.s.

Indian Summer in Slochteren

Graag nodigen we de Oase-lezers, u dus, uit voor een tweedaagse excursie, 19 en 20 oktober a.s., door de Noordoost-Groningse gemeente Slochteren. Slochteren is bekend om haar lucratieve gasvelden, al iets minder vanwege het prachtige landgoed Fraylemaborg, haar unieke oeroude kerken, de monumentale boerderijen en boerderijtuinen en de sfeervolle hoofdweg door dorpen en gehuchten, die in oktober een waar indian summer-gevoel oproept. Maar de gemeente Slochteren kent meer dan historische attracties: voor mensen die geïnteresseerd zijn in hedendaagse natuurontwikkeling, het binnen deze gemeente geïntroduceerde fenomeen dorpsrandparken (zie artikel) en de integrale aanpak van natuur (beheer) - speelnatuur - buurtcultuur is deze regio een ongekende, nieuwe bron van inspiratie.

We zullen twee dagen lang in een aantrekkelijke mix van oud en nieuw de dorpen en de omringende natuur verkennen:

- Dorpsrandparken in Kolham, Slochteren, Siddeburen en Tjuchem;
- Fraylemaborg en park;
- De 'nieuwe natuur' van Staatsbosbeheer: Westerpolder, Baggerputten, Tetje Horn;
- Natuurspeelplaats Lutje Borg;
- Een historische vruchtboomgaard, een historisch stationsgebouw, een Joodse begraafplaats...

Uiteraard worden we rondgeleid door mensen die met hart en ziel betrokken zijn bij de bovengenoemde plekken. En natuurlijk hopen we dat we van die prachtige herfstkleuren, als kroon boven al die lanen, parken, tuinen, kerkhoven etc. in een lekker herfstzonnetje zullen kunnen genieten!

Gegevens

Wij overnachten in de Stayokay in Scheemda (1-, 2-, 3- en 4 persoonskamers) en gebruiken de maaltijden op passende locaties. Prijsindicatie: € 115,-. Data: 19 en 20 oktober
Aanmelding en meer informatie: Stichting Oase, Herenstraat 16, 1797 AH Den Hoorn/Texel, 0222-319470, info@stichtingoase.nl of Bureau Zonneklaar, Machteld Klees, m.klees@bureau-zonneklaar.nl, 0313-413931.